

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN CEZA HUKUKU ALANINDA YEKNESAKLAŞTIRMA YETKİSİ VE BU YETKİNİN SINIRLARI

Gülşah Bostancı Bozbayındır²²

Avrupa Birliği hukuku ile ceza hukuku alanları uzunca bir süre ayrı hukuk alanları olarak ele alınmıştır. Ancak gerek ABAD kararlarında gerekse birinci sütuna ilişkin düzenlemelerde ceza hukuku alanının diğer alanlardan kesin olarak ayrılması üye ülkelerin ceza hukuku alanına ilişkin takdir hakları sınırlanmıştır ve hatta bu sınır Birlik tarafından zaman zaman aşılmıştır. Bu durum bir yandan Birlik hukukunun ulusal hukuklar üzerinde öncelik ilkesi, bir yandan da Birlik düzenlemelerinin doğrudan etkisi neticesinde Avrupa entegrasyonunun bir yan etkisi olarak, ulusal ceza hukuku üzerinde Birlik hukukunun etkisinin göz ardı edilemeyeceğini ortaya koymuştur. Zira sırf ceza hukuku alanında diye bu ilkelerin ulusal ceza hukuku mevzuatını etkilememesi mümkün görünmemiştir. Özellikle Birliğin yetkisi dahilindeki diğer alanlardaki düzenlemelerin ulusal ceza hukuku ile çakışması da çoğu alan bakımından mümkün olabilmiştir. Bunun en tipik örneği ulusal ceza hukukunda suç olarak düzenlenen ancak Birlik mevzuatında bir özgürlük olarak kabul edilen fiillerdir. Birlik mevzuatından kaynaklanan bir özgürlüğün orantısız bir biçimde sınırlandırılması ya da dürüst işbirliği ilkesine aykırı olarak Birliğin hedeflerinin gerçekleştirilmesini tehlikeye düşürecek bir cezai tedbirler alınması halinde ise yerel mahkeme ulusal normu uygulamayacaktı. Tam tersine yine dürüst işbirliği ilkesi gereği Birliğin hedeflerini tehlikeye düşürecek durumları da cezalandırmaları gerekmektedir. Ancak özellikle ABAD'ın Yunan Mısırı ve Çevre Suçları davalarındaki yaklaşımı ile Birlik mevzuatının üye ülkelerin ceza hukukları üzerindeki takdir haklarına müdahale oluşturabileceğini gösterilmiştir. Böylelikle gerek ABAD kararları gerekse Birliğin üye devletler arasındaki ilişkilere uygulanan ilkeleri üye devletlerin ceza hukuku alanındaki takdir hakları kısıtlanmıştır. Böylelikle aşamalı olarak üye devletlerin ceza hukuklarının avrupalılaşması sürecine girilmiştir.

Lizbon Antlaşması ile birlikte AB ilk defa ulusalüstü ve orjinal avrupa ceza hukuku oluşturma yetkisine kavuşmuştur. Bugün Avrupa Ceza Hukuku dendiğinde ulusal parlamentolar tarafından kendi ceza kanunlarına dahil edilen ve kaynağını Birlik mevzuatında bulan normatif bir yapıdan söz edilebilir. ABİA 83. maddeyle birlikte, Birlik artık direktifler yoluyla ceza hukuklarını yakınlaştırma yetkisine sahip olmuştur. Lizbon Antlaşması ile kabul edilen direktifler, daha önceki çerçeve kararların yerine gelen ve bunların sınırlarını genişletici mahiyettedir. Bunun sonucunda, şekli suç yaratmanın artışına yönelik eğilimin önü açılmış olmaktadır. Ceza hukuku sahasındaki cezai konularda adli işbirliği özgürlük, güvenlik ve adalet alanının bir parçası olarak Birlik ve üye ülkeler arasında paylaşılan yetkiler arasında olduğundan, bu yetkiler kullanılırken orantılılık ve yedeklik (katmanlı yetki) ilkelerine dikkat edilmelidir. Ceza hukuku uyumlaştırması, üye devletlerden Birliğe transfer olan yetkilerini desteklenmesi şeklinde görülen adalet ve iç işleri konuları da dahil AB kurumlarının gelişmekte olan rolünün bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, Lizbon Antlaşması ile AB etkin bir biçimde maddi ceza hukukunun yaratılmasına dahil olmaktadır. Uyumlaştırmanın AB hukukunda bir ceza hukuku oluşturma amacı olduğu açıkça zikredilmektedir. Özellikle ABİA m. 83/2.fıkra Birlik politikasının etkili biçimde uygulanmasını sağlamak amacına vurgu yapmakta ve ilgili alanda suçların ve yaptırımların tanımlanmasına ilişkin asgari kuralların belirlenebileceğini -gereklilik hali ile sınırlandırmaya çalışsa da- ifade etmektedir.

Sınır ötesi boyutu olan suçlarda Birliğin ceza hukuku alanında yetkisi ABİA 83. maddede belirtilmektedir. Bu duruma ilişkin mevzuatta çoğunlukla suçun uluslararası ölçekli ve uluslararası çapta olduğu şeklinde ifade edilmektedir. Zira, örneğin modern bilgi sisteminin

²² Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Usul Hukuku ABD.

sınır ötesi ve ulus ötesi karakteri, bilgi sistemine karşı sınır ötesi saldırılar anlamına gelmektedir. Bu durum ilgili alanda ceza hukukunun yakınlaştırılması hususunda acil bir eyleme geçilmesini gerekli kılmaktadır. Üye devletlerin yeterli şekilde amaçları yerine getiremeyecekleri hallerde Birlik düzeyinde gerçekleştirilebileceği öngörülüyorsa Birliğin belli alanlarda da harekete geçebileceği katmanlı yetki ilkesiyle ifade edilmiştir. Etkin şekilde mücadele edemeyecek olması üye devletin suçu soruşturma ve kovuşturması ile denk tutulmaktadır. Buna göre, üye devletlerde önemli hukuki boşlukların olması ve aralarında kanuni farklılıkların yer alması bu alanlardaki mücadeleyi zora sokmakta hatta terörizm ve organize suçlarda ciddi oranda engellemekte, etkin bir polis ve adli işbirliğini de çetrefilli hale getirmektedir. Ceza hukukunun üye devletler arasında farklı olması, hukuki boşlukların mevcudiyeti suçlular için avantaj olmuş, onları kanunları daha az sert olan ülkelerde suç işlemeye teşvik etmiştir. Suçların ulusal düzeyde ortaya çıkan düzenlemelerindeki farklılık ve suç tanımı ve cezalarındaki çeşitlilikler uluslararası adli işbirliği karşısındaki engeller olarak nitelendirilmiş, bu nedenle AB tarafından hukukun uyumlaştırılmasının meşru zemini olarak sunulmuştur. Bu ifadeler zaman zaman çerçeve kararların gerekçelerine de yansımıştır. Örneğin çocukların cinsel istismarıyla mücadeleye ilişkin çerçeve kararda üye devletlerdeki farklı kanuni yaklaşımların üzerinde düşünülmesinin gerekli olduğuna işaret edilmiştir. Aynı durum ırkçılık ve yabancı düşmanlığına ilişkin çerçeve kararda da bulunmaktadır. Kararda bütün üye devletlerde ortak bir suç tipinin meydana getirilmesinin sağlanması amacıyla Birlik bünyesinde ortak bir ceza hukuku yaklaşımının belirlenmesinin önemine vurgu yapılmıştır.